

НЕСКИЧЕН РОЗМОВ

ЄВГЕНІЯ
КОНОНЕНКО

*Видання підготовлено за сприяння державної установи
«Український інститут книги»
за кошти державного бюджету України
та призначене для поповнення бібліотечних фондів.*

*Авторська думка може не збігатися з офіційною позицією
державної установи «Український інститут книги»*

**УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
//ІІІКНИГИ**

Євгенія Кононенко

НЕСКІНЧЕНІ РОЗМОВИ

ВИДАВНИЦТВО АНЕТТИ АНТОНЕНКО
ЛЬВІВ

УДК 821.161.2-2
К-42

Євгенія Кононенко
НЕСКІНЧЕНІ РОЗМОВИ
Есе

Ідея цієї книжки народилася в Євгенії Кононенко, письменниці і дослідниці культури, після прочитання «Приватної книгозбірні» Борхеса, де висловлені думки великого мислителя про найславетніші літературні шедеври. Це видання така ж маленька бібліотека, що стала келією для письменниці, яка перечитує знакові книжки і пише про них, як про своє життя біженки у Франції. І свою культурну ідентичність. І культуру як нескінчену розмову, яка уривається, проектує на сучасні реалії рядки поезії Лесі Українки, коли від одного слова розкрилася в душі труна: «Мої друзі не витримують напруги діалогу, і протягом другого року війни я потрапляю у простір тих розмов, коли співрозмовник перебиває, уриває фразу, якщо в ній посягають на його світогляд. У просторі небажання йти до кінця. У просторі героїчної омани й боягузтва. У просторі бажання ідеалізувати своїх і демонізувати всіх без винятку чужих». Видання містить ілюстрації знакових літературних місць, які відкрила для себе авторка.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати в будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

ISBN 978-617-553-071-9

© Євгенія Кононенко, 2024
© Видавництво Анетти Антоненко, 2024

Епіграф до епіграфа

*...Порвалася нескінчена розмова.
Тремтить вона, мов порвана струна...*

Леся Українка добре знала цей болючий, іноді навіть нестерпний стан нескінченої розмови, коли співрозмовник не може, або не хоче підтримати діалог на тому високому реєстрі пошуку істини, на якому його було розпочато. І або уриває спілкування, або починає вимовляти ті слова, які є підміною смислів розпочатого. Я неодноразово була у такому стані, коли, словами тої ж Лесі, «душу рве й гнітить нескінчена розмова». І тому за епіграф до цієї книжки я беру поетичні рядки:

Ити аж до кінця.

Бо чи не кожна книга починається з епіграфа. Навіть якщо він і не стоїть перед текстом. До своєї книги «Той Божевільний рік» я взяла за епіграф безліч разів цитований вірш 3:8 з книги Еклезіаста:

Час любити і час ненавидіти, час на війну і час на мир.

Бо від першого дня російсько-української війни зрозуміла зміст цих доти відсторонених для мене фраз. ***Час на війну та час на мир*** — це різні модуси існування, де діють різні закони. І відпрацьовані парадигми, такі доречні в мирні часи, за законами війни можуть і не спрацювати.

Але й «час на війну» не скасовує мислення. Мислення не лише в стилістиці класичного радянського рядка «всіх панів д'одної ями», (пани — то умовні вороги в найширшому розумінні), а в стилістиці діалогів драматургії Лесі Українки, коли пошук істини життя є більшою мірою цінним, ніж пошук стратегії виживання. В ході таких діалогів ставиться не лише питання щодо предмету розмови, а й щодо того, як саме ту розмову вести. Щоб проговорити усе «до кінця», не жаліючи ні співрозмовника, ні себе.

Тож до цієї книги, яку пишу зараз, яку назвала «Не-скінчені розмови», беру за епіграф ранній вірш Мілана Кундери (1929–2023), чесько-французького письменника, який прожив довге життя й помер у Парижі в рік другий російсько-української війни. Вірш з його дуже давньої єдиної поетичної збірки «Монологи» (1957). Тоді Кундера жив у Чехії, писав чеською і ще не міг знати, що на певному етапі своєї блискучої літературної кар'єри почне писати французькою. Я натрапила на цей вірш на сторінках «Третього відлуння», зібрання перекладів Григорія Кочура:

*Бути поетом означає
Йти аж до кінця
До кінця сумнівів
До кінця сподівань
До кінця пристрасті
До кінця розчарувань.*

*Робити підсумки тільки тоді
А не раніш Не раніш
Бо може статись
Що сума життя
До смішного буде мала*

*Ти плутатись будеш як той школяр
Весь час у таблиці множення
Бути Поетом означає
Йти завше аж до кінця*

А до свого вірша Кундера взяв за епіграф слова Ромена Роллана:

*«Ненавиджу боягузливий ідеалізм, що відвертає очі від життєвого суму і від кволості душ. Якраз народові, надмірно уважному до брехливої ілюзії урочистих слів, треба сказати вголос: героїчна омана — боягузтво. **Один тільки героїзм***

існує на цій землі: пізнати життя і, не зважаючи на це, любити його».

Мені дуже імпонує прагнення «йти завше аж до кінця». Однак, протягом року другого війни, постійно помічаю це небажання «йти завше аж до кінця». А від цього небажання виникають і героїчна омана, і боягузтво. Виникає й міцніше бажання ідеалізувати своїх і демонізувати всіх без винятку чужих. Це природний стан **часу на війну**. Є істина війни, і є істина миру. Але є й істина по той бік миру і війни.

В небажанні прийняти свій народ із усіма його негараздами й недолугостями і, «не зважаючи на це, любити його» я бачу страх справді великих почуттів. Бо ж коли приймаєш предмет любові із усіма гріхами й дуростями — то є набагато сильніше почуття, аніж коли уперто ідеалізуєш предмет своєї любові.

...Здебільшого, я в цьому помешканні сама. Тут прожила останні місяці свого життя моя дочка Аня. Сюди похмурого листопадного вечора 22-го року приїхала Уржанс, як називається у Франції служба невідкладної допомоги, яка завезла Аню до клініки, де її лікували, де вона за тиждень померла.

Помешкання, яке прихистило нас із Анею у Франції, досить велике, а якщо порівнювати із радянським типовим житлом, то величезне. Такого і у партійної номенклатури не було — після розвалу СРСР мені доводилося відвідувати ті радянські хороби, які за Союзу належали тодішнім елітам.

Власниця цієї квартири, французька письменниця Марі-Франс Клер, невисокої думки про своє помешкання: «Тут всього 100 квадратних метрів», — сумно зітхає вона. Вони з чоловіком Клодом зрідка приїздять сюди, а постійно мешкають у великому будинку в Провансі. А я від середини 2022 року живу тут. Велика їдальня, величезна вітальня, три спальні. В одній ночують господарі,

коли приїздить сюди з Провансу. Дві інші відвели мені та Ані. Тепер я тут сама. Зараз у вітальні стоїть портрет Ані. Це збільшена світлина зі знімка, який було зроблено для її документа про тимчасовий захист у Франції, коли ми прибули сюди на початку квітня 22-го. Отже, в цьому помешканні завжди присутній тихий смуток великої печалі. Моєї приватної печалі, якщо й пов'язаної з великою війною, то досить опосередковано. Взимку я запалюю свічки біля портрета Ані. А коли починається рання французька весна, ставлю в маленьку вазочку дикі квіти, які зриваю на газонах скверів на шляху додому. Так воно вже другий рік.

Чи не все своє життя я потерпала від тісноти, від того, що на малій житлоплощі товклося забагато людей. Я раділа хіба від того, що ті, хто поряд, не вміють читати думок. І от я живу сама у квартирі з кількох кімнат. Цей надмір простору дано мені як якусь химерну компенсацію за минулу залюдненість моєї приватної життєвої території. А втім, усі відшкодування, які виплачує нам доля, завжди є дуже глузливими.

Я живу в просторі оглушної тиші. Тиша в цьому закутку буквально «наливається у вуха». Чотири багатоповерхівки, збудовані на початку 70-х, стоять в оточенні височенних, вищих за них кедрів. А навкруги — мальовничі будиночки у садочках. Є нові, але атмосферу місцевості створюють старі. Старі, але не древні. Не старорежимні, а пореволюційні — йдеться про революцію Французьку. В більшості тих будинків ніколи не світяться вікна, ніколи не відчиняються дерев'яні віконниці. Довгі зимові ночі демонструють горду порожнечу садиб, які, однаке, стоять добре прибрані, чекаючи якихось дорогих гостей в суцільному мовчанні, яке, буває, порушує лише несамовитий вітер — вітри тут якщо дмуть, то валять з ніг. Іноді мені здається, що навколо багатоповерхівок — мертве місто. Точніше, мертве селище. А втім, природа жива. Кущі квітнуть, потім з'являються плоди, а потім листя червоніє, а потім облітає.

З балконів мого тимчасового житла видно не лише різнобарвні будиночки в невеличких садах за кам'яними пар-

канами, обплетеними козолистом. Я бачу й великі парки, а в них — замки з похилими дахами, з круглими вежами, зі шпильми. Але то не є автентичні шато французької шляхти, на кшталт тих, які збереглися в Долині Луари. Ні, тут можна бачити лише імітації середньовічних замків, побудовані ліонськими буржуа. Тодішні нові господарі життя після перемоги Французької буржуазної революції натхненно копіювали стилістику французьких «ноблів», роблячи те, що третьому стану не дозволялося робити, коли шляхта була при владі. А сьогодні і ліонська буржуазія вже не та. В найбільшому із тутешніх замків зараз розміщується Інститут Поля Бокюза, прославленого шеф-кухаря, зірки французької «високої кухні», haute cuisine — у Франції є не лише висока мода, а й висока кухня. В іншому замку квартирується контора грумінгу породистих песиків. І на місці тих будинків поміж кедрів, де зараз мешкаю я, теж у 60-ті роки стояв замок, в якому вже тоді кілька років ніхто не жив. Той замок, якого вже нема, був улюбленим місцем розваг місцевих підлітків, серед яких — нині славетний письменник на ім'я Ерік-Емманюель Шмітт.

Містечко називається Екюллі, воно належить Ліонській агломерації. Іноді я блукаю вузькими мальовничими вуличками між садів і парків за парканами. Зблизька все має зовсім не такий вигляд, як з висоти десятого поверху. Біля садиб припарковані автомобілі. В деяких будинках родини живуть постійно, а не приїждять на вихідні. Минулої весни з одного з таких будинків вийшов великий рудий кіт з білим животом. Він підбіг до мене і вмить почав виявляти неприховану любов: обнімати передніми лапами мої ноги, підстрибувати, щоб його взяли на руки. А потім рішуче ліг на спину, пропонуючи, щоб жінка, яка йому раптом сподобалася, пестила його білий живіт. Кіт не був дикий, у цьому районі всі коти хазяйські. Напевне, він не був обділений увагою господарів, одначе, несподівано виявив нестримну увагу до жінки, яка заблукала сюди, на вулицю із романтичною назвою вулиця Трьох Ручаїв. Я

взяла kota на руки, він обняв мене за шию. Наше кохання тривало чи не пів години, я й не знала, як залишити свого несподіваного любого друга. Коли я все-таки поклала його на землю й рушила звідтіля, він пішов за мною. А потім зупинився біля якоїсь демаркаційної лінії і довго дивився мені услід. Я йшла, весь час озираючись, борючись із нестримним бажанням побігти назад, знову схопити його на руки, притиснути до грудей, гойдати його, як дитину. Я сумувала за ним, тож через кілька днів знову прийшла на вуличку Трьох Ручаїв до того будинку, сподіваючись на ще одну порцію котячої ніжності. Проте мій любий друг сидів на терасі та вдавав, що поміж нами ніколи нічого не було.

Тож я повернулася додому, не поспілкувавшись навіть з котом — про це помешкання на десятому поверсі я вже говорю «додому». В цьому домі я переклала роман Марі-Франс Клер «*Une possible voyage*». Спочатку я назвала українську версію «Коли подорож стала можливою», потім змінила український заголовок: «Не-ймовірна подорож». Моє перебування в цьому домі також є «не-ймовірним»...

А ще в цьому домі я написала дві оригінальні книги, які також вже видано в Україні: «Драма усвідомлення Тіні» про юнгіанські підходи до драматургії Лесі Українки та «Той Божевільний рік» про мій особистий досвід першого року війни. Обидві книги не є завершеними, обидві мали б отримати продовження. Про Лесю ще стільки всього можна і хочеться сказати в тому ж реєстрі, в якому я почала, а саме: мовою юнгіанських архетипів. А книгу «Той Божевільний рік» закінчила фразою, що божевільний рік скінчився, попереду — рік здорового глузду. Мені мимоволі ніяково за ці слова. Рік другий — ще божевільніший за рік перший (якщо, зрештою, в цьому божевільному світі існують якісь градації божевільності, які вимірюються в якихось одиницях)... Перше поранення сина... У невістки були проблеми зі здоров'ям... Київ у рік другий бомбардують не менше, ніж це було в рік перший... Почалися жакливі події на Близькому Сході... Всі мої нові французькі

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.